Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 4(50) 2025

УДК 378.018.8:373.5.011.3-051]:37.017:172.15]:001.8](045)

https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-4(50)-634-647

Макарчук Вікторія Вікторівна кандидат педагогічних наук, доцент кафедри виховних технологій та педагогічної творчості, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м. Умань, https://orcid.org/0000-0003- 1383-121X

Амонс Михайло Анатолійович аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м. Умань, тел.: (04744) 4-04-93, ORCID: 0009-0006-0129-7303

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ЗДІЙСНЕННЯ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Анотація. У статті розкрито сутність методологічних підходів підготовки майбутніх учителів до здійснення патріотичного виховання в сучасних умовах. Розкрито поняття «методологія», «методологічний підхід» в різних контекстах. Встановлено, що системний підхід є напрямом методології спеціально- наукового пізнання та соціальної практики, в основі якого лежить дослідження об'єктів як систем. Розкрито сутність цілісного підходу, що активно використовується сучасними дослідниками при розробці теорії виховання та навчання молодого покоління. Встановлено, що діяльнісний підхід окреслює спрямованість дослідження будь-яких дидактичних об'єктів, коли вони вивчаються з погляду процесу навчальної діяльності учнів і керівної діяльності вчителя. Застосовано особистісний підхід. Доведено, що його суть полягає в тому, що він орієнтується на особистість як мету, об'єкт, суб'єкт, результат та основний критерій ефективності педагогічного процесу. Розкрито, що діяльнісний підхід є основою професійно-діяльнісного та особистісно- діяльнісного підходів до підготовки майбутнього вчителя. Використано технологічний підхід. Встановлено, що він містить такі компоненти, як навчальна мета, орієнтація цілей та всього навчання на гарантоване досягнення результатів, оцінка поточних результатів, корекція навчання для досягнення поставленої мети, заключна оцінка результатів. Розглянуто інтегративно- діяльнісний підхід та визначено його приналежність до конкретно-наукової методології. Встановлено, що інтегративно-діяльнісний підхід розглядає явища та процеси як складні системи, цілісність яких досягається на основі інтеграції складових їх елементів, що перебувають у взаємозв'язку та взаємодії. Доведено, що в аспекті цього підходу діяльність та підготовка до неї передбачає розгляд першої як основний засіб досягнення

мети другої. У цьому сенсі підготовка до діяльності сприймається як система з певною структурою та наявністю взаємозв'язків між компонентами. При створенні певної сукупності умов реалізація цієї системи забезпечує отримання наміченого результату, підвищує ефективність функціонування всієї системи.

Ключові слова: методологія, методологічний підхід, системний, діяльнісний, технологічний, особистісний, інтегративний, сучасні умови, підготовка, майбутні учителі, патріотичне виховання.

Makarchuk Viktoriya Viktorivna Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor Department of Educational Technologies and Pedagogical Creativity, Uman State University, Pavlo Tychyna Pedagogical University, Uman, https://orcid.org/0000-0003-1383-121X

Amons Mikhail Anatolyevich PhD student Department of Pedagogy and Educational Management, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Uman, tel.: (04744) 4-04-93, https://orcid.org/0009-0006-0129-7303

METHODOLOGICAL APPROACHES TO TRAINING FUTURE TEACHERS TO IMPLEMENT PATRIOTIC EDUCATION IN MODERN CONDITIONS

Abstract. The article reveals the essence of methodological approaches to training future teachers to implement patriotic education in modern conditions. The concepts of "methodology", "methodological approach" in different contexts are revealed. It is established that the systemic approach is a direction of the methodology of special scientific knowledge and social practice, which is based on the study of objects as systems. The essence of the holistic approach is revealed, which is actively used by modern researchers in developing the theory of upbringing and teaching the younger generation. It is established that the activity approach outlines the direction of research of any didactic objects when they are studied from the point of view of the process of students' educational activity and the teacher's managerial activity. The personal approach is applied. It is proved that its essence lies in the fact that it is oriented towards the personality as a goal, object, subject, result and the main criterion for the effectiveness of the pedagogical process. It is revealed that the activity approach is the basis of the professional-activity and personal-activity approaches to the training of a future teacher. A technological approach is used. It is established that it contains such components as the educational goal, the orientation of goals and all training to the guaranteed achievement of results, the assessment of current results, the correction of training to achieve the set goal, the final assessment of results. The integrative-activity approach is considered and its affiliation to a specific scientific methodology is determined. It is established that

the integrative-activity approach considers phenomena and processes as complex systems, the integrity of which is achieved on the basis of the integration of their constituent elements that are in interrelation and interaction. It is proved that in the aspect of this approach, activity and preparation for it involves considering the first as the main means of achieving the goal of the second. In this sense, preparation for activity is perceived as a system with a certain structure and the presence of relationships between components. When creating a certain set of conditions, the implementation of this system ensures the intended result, increases the efficiency of the functioning of the entire system.

Keywords: methodology, methodological approach, systemic, activity, technological, personal, integrative, modern conditions, training, future teachers, patriotic education.

Постановка проблеми. Аналіз сутності та особливостей патріотичного виховання молоді у сучасних умовах вимагає визначення основних орієнтирів для його здійснення та організації відповідної підготовки майбутніх учителів, а саме методологічних підходів. Ця проблема є особливо актуальною у зв'язку із змінами в системі освіти та суспільства загалом.

Визначення методологічних підходів до вивчення педагогічних явищ потребує виявлення сутності понять «методологія» та «методологічний підхід».

У філософському енциклопедичному словнику методологія окреслюється як «сукупність підходів, способів, методів, прийомів та процедур, що застосовуються в процесі наукового пізнання та практичної діяльності для досягнення наперед визначеної мети» [10, с.375], дається діяльнісне визначення і підкреслюється, що методологія − це знаряддя теоретичного пізнання та перетворення дійсності.

Функції методології дуже різноманітні. Загальне призначення методології полягає, на думку філософів, у виконанні нормативних функцій (Н. Мельник [8], Р. Шевчук [12]) зазначають, що у нормативному методологічному аналізі переважають конструктивні завдання, пов'язані з розробкою позитивних рекомендацій та правил здійснення наукової діяльності. Але методологічне знання виступає або в нормативній, або в дескриптивній формі, проте на практиці обидва типи знання є подібними. Дескриптивний аналіз дозволяє здійснювати ретроспективний опис вже здійснених процесів наукового пізнання. Основним завданням дескриптивної методології вважається вивчення тенденцій та форм розвитку пізнання за допомогою його методів, категорійного і понятійного апарату, і навіть характерних для кожного за конкретного етапу схем пояснення. Різнорідність цих функцій обумовлює відмінність типів та рівнів методологічного аналізу.

Н. Мельник [8], Р. Шевчук [12] та ін. науковці виділяють такі рівні методології: вищий рівень – філософська методологія, другий рівень –

загальнонаукова методологія, третій рівень – конкретно-наукова методологія та четвертий – методика та техніка дослідження.

Зміст філософської методології становлять принципи пізнання та категорії науки в цілому. Ця сфера методології є розділом філософського знання і, отже, розробляється специфічними для філософії методами. Філософія відіграє подвійну роль: здійснює конструктивну критику наявного наукового знання з погляду умов та меж його застосування, адекватності його методологічного фундаменту та загальних тенденцій розвитку; надає світоглядну інтерпретацію результатів науки, зокрема і методологічних результатів з погляду певної картини світу. Філософська критика сприяє постановці нових проблем, пошуку нових підходів до об'єктів наукового вивчення, а філософська інтерпретація є необхідною змістовою передумовою розвитку теоретичного знання та його інтеграції у цілісну систему для кожного етапу розвитку пізнання. Ефективність філософської методології перебуває у прямій залежності від її засад.

Другий рівень методології дослідники позначають як рівень загально-наукових принципів та форм дослідження. До них віднесено як змістові загальнонаукові концепції, що виконують методологічні функції та впливають на деяку сукупність фундаментальних наукових дисциплін одночасно, хоча й не обов'язково однаковою мірою, так і формальні розробки та теорії, пов'язані з вирішенням методологічних завдань.

Конкретно-наукова методологія, за визначенням авторів, є сукупністю методів, принципів дослідження та процедур, що застосовуються у певній спеціальній науковій дисципліні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методика та техніка дослідження характеризується набором процедур, що забезпечують отримання одноманітного і достовірного емпіричного матеріалу та його первинною обробкою, після якої він може включатися до масиву готівкового знання [12, с.33].

Основними завданнями методології, на думку С. Каламбет, є визначення основних напрямів та програм досліджень, забезпечення правильності постановки проблем, розробка методів та засобів наукового дослідження, забезпечення вчених інтелектуальною технікою наукової діяльності, знаходження загальних підходів до вивчення предмета, встановлення загальної стратегії наукового пошуку, проведення коригування процесу дослідження за предметним змістом, виявлення принципової структури та основних ліній взаємозв'язків результатів дослідження, побудова та обґрунтування предмета наукового дослідження [7, с. 65].

За результатом вирішення цих завдань формуються ті чи інші наукові теорії. Але якщо теорію спрямовано на отримання знання самої дійсності, то методологія аналізує процес отримання знання, між теорією та методологією завжди зберігається співвідношення мети та засобів.

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 4(50) 2025

У методологічній літературі використовується поняття методологічного підходу в різних контекстах, що мають широкий методологічний зміст (С. Вдович [4], С. Каламбет [7], Р. Шевчук [12]). В одних випадках підхід повністю вичерпується стратегічним принципом або їх сукупністю, в інших – поняття підходу тотожно проведенню у дослідженні певної світоглядної ідеї, у третіх – застосування певного підходу передбачає ще й одночасне застосування набору процедур та прийомів, що є формою та умовою реалізації відповідних принципів. Очевидним є і те, що жоден окремо взятий підхід не вичерпує методологічної характеристики дослідження, оскільки у кожному конкретному дослідженні зазвичай реалізується деяка сукупність підходів. Різні підходи, що неспроможні оцінюватися з позицій «краще − гірше», свідчать про адекватність відповідних підходів певним типам дослідження.

У сучасній філософії поняття методологічного підходу розглядається по- різному. Так, С. Вдович визначає методологічний підхід як «сукупність (систему) принципів, які визначають загальну мету та стратегію відповідної діяльності» [4, с.80]. Р. Шевчук розглядає методологічний підхід як принципову методологічну орієнтацію дослідження, як думку, з якою розглядається об'єкт вивчення (спосіб визначення об'єкта), як поняття чи принцип, до керує загальною стратегією дослідження» [12, с.32].

У нашому дослідженні ми спиратимемося на це визначення.

Мета статті – розкрити сутність методологічних підходів підготовки майбутніх учителів до здійснення патріотичного виховання в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо різні підходи, що використовуються в педагогічних дослідженнях, що стосуються підготовки майбутніх учителів до здійснення патріотичного виховання.

Системний підхід розглядається як напрям методології спеціально-наукового пізнання та соціальної практики, в основі якого лежить дослідження об'єктів як систем [1, с. 28]. Цей підхід сприяє адекватній постановці проблем у конкретних науках та виробленню ефективної стратегії їх вивчення. Методологічна специфіка системного підходу визначається тим, що він орієнтує дослідження на розкриття цілісності об'єкта і механізмів, що забезпечують його, на виявлення різноманітних типів зв'язків складного об'єкта і зведення їх в єдину теоретичну картину.

Системний підхід виконує евристичні функції, основним змістом яких є відповідна орієнтація конкретних досліджень, що дозволяє виявити недостатність традиційних предметів вивчення для постановки та вирішення нових завдань та визначити нові предмети вивчення, задаючи структурні та типологічні характеристики цих предметів.

Оскільки системний аналіз пов'язаний з структурним аналізом, у науковій літературі використовують терміни «системно-структурний» і «структурно- системний» підхід. Відмінності зводяться до різної послідовності

здійснення процедур аналізу. При структурно-системному підході спочатку проводиться структурний аналіз, далі розглядається об'єкт як система. При системно- структурному підході більше уваги приділяється структурному аналізу.

Системний підхід широко використовується у педагогічних дослідженнях. В основі використання системного підходу в педагогічних дослідженнях − вивчення внутрішніх та зовнішніх системних властивостей та зв'язків педагогічного об'єкта, які зумовлюють його цілісність, що характеризується багатовимірністю та ієрархією. Цілісний об'єкт розглядається як частина чи елемент вищого рівня. За допомогою системного підходу здійснюється аналіз усіх чинників, що впливають на педагогічне явище, яке необхідно враховувати перед ухваленням того чи іншого рішення.

Сутність системного підходу у педагогічних дослідженнях визначається вченими з урахуванням його філософських засад. На думку О. Власенко, цей підхід передбачає спрямованість діяльності вчителів на забезпечення оптимального функціонування тих систем, у яких включені учні. Діяльність вихователя постає як «здійснення ним функцій, об'єктивно покладених системою виховання, його місцем у ній, ... і покликана забезпечити організацію виховної системи та управління її функціонуванням з отримання необхідних педагогічних результатів» [5, с.272].

Автор виділяє кілька етапів застосування системного підходу у педагогічних дослідженнях: віднесення досліджуваного об'єкта до системних, виявлення множини, ідентифікація структурних елементів; виділення системотворчих зв'язків; встановлення зв'язків між цією системою та іншими; аналіз поведінки системи як цілісного утворення; виділення тих елементів та зв'язків між ними, на які можна впливати для того, щоб покращити поведінку всієї системи загалом; вивчення (розробка) процесів управління, які забезпечують досягнення передбачуваних (намічених) результатів; співвідношення отриманих результатів із поведінкою всієї системи загалом; створення системи з покращеною поведінкою [5, с.273].

Із системним пов'язаний цілісний підхід, що активно використовується сучасними дослідниками при розробці теорії виховання та навчання молодого покоління. Так, Т. Сущенко визначає цілісний підхід до виховання як сукупність кількох складових: єдності цілей та напрямів виховання; підвищення ефективності всіх засобів, методів та прийомів, координація управління всіма взаєминами, моральними та пізнавальними компонентами, технологічними процесами; широкого поєднання навчання із включенням учнів у соціальну практику; нерозривного зв'язку науки та мистецтва виховувати; підвищення загальної та педагогічної культури всіх учасників виховного процесу: учителів, батьків, представників громадськості та виробництва [9, с.130]. Таке розуміння цілісного підходу до виховання передбачає організацію всієї життєдіяльності вихованця, з урахуванням

можливостей школи, сім'ї, суспільства, індивідуальних особливостей та відмінностей учнів. Це стає можливим за умови, що освіта є цілісністю, в якій усі частини та підсистеми виховного процесу перебувають в узгодженій взаємодії. Така цілісність досягається через єдність духовно-особистісних, соціально-психологічних та технологічних компонентів (підсистем) виховання [9, с.131].

Одним із досить поширених підходів у наукових дослідженнях є діяльнісний підхід.

У філософії діяльність розглядається як форма активності, що характеризує здатність людини чи пов'язаних з нею систем бути причиною змін у бутті [10, с.163]. Принцип діяльності як пояснювальний принцип становить методологічну основу низки соціальних наук, що визначають людину предметом вивчення, зокрема педагогіки, і психології.

Концепція діяльності трактується прихильниками діяльнісного підходу по- різному. Для одних діяльність − власний спосіб буття людини, її ставлення до світу, для інших – джерело та механізм внутрішньої організації соціальної реальності, для третіх – певний спосіб відтворення та розвитку якісно специфічної сфери об'єктивної дійсності – суспільства [2, с.5].

Процеси формування та відпрацювання спільних альтернатив діяльності інтегрують її, виводять на новий рівень розвитку.

Діяльнісний підхід широко використовується і в педагогічних дослідженнях. Підкреслюючи значення діяльності у формуванні активної життєвої позиції вихованців В. Сухомлинський наголошував на недостатності простого включення дітей у діяльність. Ефект виховання, вважав він, досягається лише тоді, коли в процесі діяльності отримано корисний результат, оцінений з боку, що приносить задоволення і спонукає до подальших дій.

У працях сучасних педагогів ідеї діяльнісного підходу набули подальшого розвитку. Інтерес до цього підходу обумовлений такими причинами: розвиток методології педагогіки, пов'язаний із конкретизацією мети, об'єкта, засобів, методів, умов навчання та виховання; пошук єдиних основ для системи понять педагогіки; зближення педагогіки із психологією; конкретизація сутності цілісного педагогічного процесу як взаємозалежної діяльності вчителя та вихованця; необхідність пошуку шляхів організації цілеспрямованого процесу формування характеристик особистості вихованців.

У сучасних дослідженнях діяльність розглядається як основа, дієвий засіб та необхідна умова ефективного здійснення педагогічного процесу. Стосовно педагогічної діяльності діяльнісний підхід, що є основою включення вихованця до певного виду діяльності, вимагає вирішення питань самовизначення особистості, що проявляється у самостійному цілепокладанні, виборі форм і методів організації діяльності, аналізі її результатів, що зумовлює виховну та розвивальну функції діяльності.

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 4(50) 2025

Різні аспекти діяльнісного підходу розроблено у працях сучасних вчених- педагогів. Сутність діяльнісного підходу в дидактиці окреслює спрямованість дослідження будь-яких дидактичних об'єктів, коли вони вивчаються з погляду процесу навчальної діяльності учнів і керівної діяльності вчителя [3, с.13]. У розвитку цього підходу можна назвати кілька напрямів: встановлення структурної одиниці діяльності; виявлення структури кожної одиниці, системи дій, що її утворюють; використання одиниці діяльності, циклу її аналізу, характеристики та організації процесу навчання.

Визначаючи діяльність як основу педагогічного процесу, Г. Бовсунівська, наголошує, що для забезпечення продуктивності та ефективності діяльності у педагогічному процесі недостатній аналіз її кінцевих результатів, необхідний науковий прогноз діяльності як системи, в якій існують закономірні зв'язки та залежності між усіма її компонентами від мети до результату. На її думку, ефект результату в педагогічному процесі повинен виражати перетворюючий характер діяльності не тільки у змінах, зовні відчутних (у продуктах праці, пізнанні, суспільній, художній діяльності), а й у внутрішніх змінах діячів – вихованців та учнів [2, с. 6]. Важливим є створення умов для вихованця, щоб він зайняв позицію суб'єкта діяльності, а не виконавця розпоряджень.

О. Буряк характеризує діяльнісний підхід як варіант системного підходу до процесу навчання, пропонуючи як метод реалізації цього підходу метод моделювання об'єкта дидактики [3]. Не відкидаючи цієї думки, вважаємо, що правомірніше було б розглядати діяльнісний і системний підходи окремо, відзначаючи їх безсумнівний взаємозв'язок.

Широко використовується у сучасних педагогічних дослідженнях особистісний підхід. Суть його полягає в тому, що він орієнтується на особистість як мету, об'єкт, суб'єкт, результат та основний критерій ефективності педагогічного процесу. Цей підхід ґрунтується на положеннях про унікальність особистості, визнання її інтелектуальної та моральної свободи, права на повагу. З урахуванням цього підходу виховання здійснюється з опорою на природний процес саморозвитку задатків та актуалізації творчого потенціалу особистості.

У дослідженні проблем професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів також використовуються різні підходи, що відображають різні погляди на підготовку майбутніх учителів до практичної діяльності.

Діяльнісний підхід до професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів означає виділення в програмах та навчальних посібниках практичних дій, способів поведінки, необхідних їм для вирішення реальних проблем освітньої діяльності в закладах системи освіти. Різні аспекти професійно-педагогічної підготовки майбутніх освітян на основі діяльнісного підходу розробляються (О. Біляковська [1], О. Дубасенюк [6], О. Царенко [11] та ін.).

Науковці наголошують, що діяльнісний підхід передбачає розгляд взаємодії навчальної діяльності вчителя як суб'єкта системи та навчальної

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 4(50) 2025

діяльності учнів як об'єкта системи. Тому професійно-методична підготовка вчителя має бути націлена на оволодіння діями, спрямованими на вирішення професійних завдань, що виникають у ситуаціях взаємодії діяльності вчителя та діяльності учнів у системі навчання.

Отже, діяльнісний підхід є основою професійно-діяльнісного та особистісно-діяльнісного підходів до підготовки майбутнього вчителя.

Професійно-діяльнісний підхід означає інтенсифікацію всього освітнього процесу у ЗВО. Він передбачає, що процес професійного становлення майбутніх учителів за можливістю моделюватиме їхню майбутню самостійну педагогічну діяльність. Своєрідність сучасного тлумачення такого підходу полягає в тому, що навчання теоретичним знанням та професійно-практичним умінням розуміється як процес, що здійснюється на основі їхньої органічної інтеграції без розриву в часі, на основі глибокої взаємодії всіх способів і форм організації навчання.

Вважаємо, що професійно-діяльнісна спрямованість педагогічної освіти передбачає досягнення діалектичної єдності у формуванні двох основних аспектів особистості вчителя-практика, що опанував педагогічну техніку, і вчителя-інтелектуала, що володіє самостійним творчим педагогічним мисленням. Тому обсяг та зміст професійно-педагогічної підготовки має визначатися системою реальних педагогічних завдань професійної діяльності вчителя, системою психолого-педагогічних знань та вмінь, необхідних для вирішення цих завдань. Для цього необхідно реалізувати низку вимог, що включають єдність теоретичної та практичної підготовки, а також єдність психологічної та педагогічної підготовки.

Особистісно-діяльнісний підхід ґрунтується на психологічних теоріях особистості та діяльності, які обґрунтовують необхідність різних видів діяльності для формування різнобічно розвиненої особистості. Професійно-педагогічна підготовка відповідно до цього підходу передбачає стимулювання професійної самоосвіти та самовиховання здобувачів для самостійної роботи з оволодіння педагогічною майстерністю, розвиток педагогічних здібностей.

Системно-діяльнісний підхід у дослідженнях професійно-педагогічної підготовки майбутніх вчителів представлений у роботах науковців (О. Біляковська [1], Г. Бовсунівська [2], О. Буряк [3], О. Власенко [5]). Аналізуючи проблему підготовки вчителя, науковці зазначають, що процес професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів є цілісною системою, що складається із взаємопов'язаних елементів.

У роботах, присвячених проблемі професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів, активно розробляється професійно-особистісний підхід, який передбачає здійснення підготовки майбутнього вчителя як професіонала на основі інтеграції особистісної позиції здобувача та його професійних знань та умінь. Ця єдність є якісно новим утворенням, цілісність і внутрішня структура якого визначає мету професійної підготовки та розвитку

особистості вчителя. В основі цього підходу лежить виявлення властивостей особистості вчителя як громадянина, вихователя та вчителя-професіонала та опора на ці властивості при моделюванні основних напрямів та змісту його підготовки у процесі навчання у ЗВО. На основі цього підходу розроблено знаково-контекстне навчання, в якому за допомогою всієї системи дидактичних методів та засобів моделюється предметний та соціальний зміст майбутньої професійної діяльності фахівця, а засвоєння учнями абстрактних знань як знакових систем накладено на канву цієї діяльності [11, с. 268].

У педагогічних дослідженнях активно використовується технологічний підхід. Основною метою цього підходу є спроба використання технологічних досягнень дидактики у педагогічній практиці. Він містить такі компоненти, як навчальна мета, орієнтація цілей та всього навчання на гарантоване досягнення результатів, оцінка поточних результатів, корекція навчання для досягнення поставленої мети, заключна оцінка результатів [11, с.269]. Аналіз сутності цього підходу доводить, що він може розглядатися не тільки як метод отримання нових знань у галузі педагогіки, скільки як практичний підхід до побудови навчання в цілому, проектування технологічних досягнень дидактики на педагогічну практику.

Кожен із вищезазначених підходів має особливості та застосовується у дослідженнях проблеми професійної підготовки майбутніх учителів залежно від мети наукової роботи. Науковці використовують не один, а декілька підходів у сукупності, що обумовлено необхідністю отримання цілісної картини досліджуваних явищ та процесів. Проте, у сучасній педагогічній науці є спроби розробити нові підходи, що поєднують характеристики основних методологічних підходів. Прикладом є інтегративно-модульний підхід.

О. Царенко вважає цей підхід особливою формою включення особистості у пізнавальну і практичну діяльність творчого характеру, що характеризується такими положеннями: процес розвитку творчої особистості може бути, з одного боку, індивідуальним, з другого − технологічним. Інтегративність вказує на посновні тенденції сучасного суспільства, які відбуваються у вищій освіті. Вона закладена у специфіці педагогічних дисциплін, що мають інтегративний характер, і відображає творчий характер та зміст праці вчителя, що передбачає інтеграцію методологічної, теоретичної, методичної та практичної складових його підготовки до педагогічної діяльності. Модульність розглядається як принцип, відповідно до якого зміст навчання подано у вигляді самостійних блоків, орієнтованих на досягнення мети підготовки здобувачів [5, с. 267].

Аналіз різних підходів до організації освітнього процесу в закладі загальної середньої освіти та підготовки майбутніх учителів до професійно-педагогічної діяльності показав, що кожен з них відповідає меті дослідження, поставленій ученими. Усі підходи взаємопов’язані, оскільки оперують категоріями, що є органічно взаємозалежними, і, вивчаючи процеси виховання

молодого покоління та підготовки майбутніх учителів до цієї діяльності у різних аспектах, доповнюють одне одного.

Разом з тим для розробки досліджуваної проблеми необхідний підхід, що визначає стратегію особливого напряму професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів, а саме підготовки їх до патріотичного виховання учнів. Таким, на наш погляд, є інтегративно-діяльнісний підхід. Розгляд філософських аспектів інтегративно-діяльнісного підходу та визначення його приналежності до одного з рівнів методології потребує аналізу різних підходів, що стосуються проблеми інтеграції та діяльності.

У філософії під інтеграцією розуміється «процес розвитку, пов'язаний з об'єднанням у ціле раніше різних елементів. Процеси інтеграції можуть мати місце як у межах вже сформованої системи − вони сприяють підвищенню рівня її цілісності і організованості, і у процесі виникнення нової системи з раніше пов'язаних елементів. У ході процесів інтеграції в системі збільшується обсяг та інтенсивність взаємозв'язків та взаємодій між елементами» [10, с. 210].

Взаємини частини та цілого характеризуються наявністю певних, фіксованих взаємодій між частинами у складі цілого, що мають вигляд зв'язків. Без здійснення зв'язків між частинами жодна цілісність не могла б існувати. Виникнення системи зв'язків при утворенні цілого з елементів сприймається як первинна необхідна умова інтеграції, виникнення нової цілісності.

Отже, поняття інтеграції нерозривно пов'язане з уявленням про наявність системного початку, оскільки будь-яка цілісність побудована на системі зв'язків, що пояснює нерозривний зв'язок системного та інтегративного підходів. Це також зумовлено тим, що ці підходи оперують категоріями − «інтеграція», «цілісність», «система».

Усе сказане вище вказує на взаємозв'язок інтегративного і системного підходів. Інтегративний підхід, що розглядає інтеграцію як поєднання різних частин в єдине ціле на основі встановлення різноманітних зв'язків між частинами, є конкретизацією системного підходу.

Аналіз філософських аспектів взаємозв'язку понять діяльності та практики показує, що практика виконує інтегративну функцію до всієї системи людської діяльності у різноманітті її форм та різновидів. Саме у процесі діяльності відбувається становлення особистості, розвиток здібностей людини, а необхідною умовою є включення їх у систему взаємозалежних видів діяльності. Аналіз діяльності як складної системи та практики з її інтегративною функцією стосовно діяльності потребує використання системного та інтегративного підходів.

На наш погляд, поєднання інтегративного та діяльнісного підходів є основою цілісного наукового аналізу підготовки майбутніх учителів до патріотичного виховання учнів.

Інтегративно-діяльнісний підхід в організації та здійсненні підготовки майбутніх учителів до патріотичного виховання учнів може бути віднесений

до рівня філософської методології, оскільки не пов'язаний безпосередньо з розробкою світоглядної проблематики, з виконанням функцій філософської критики форм і принципів наукового пізнання. Цей підхід не може бути віднесено і другого рівня загальнонаукових принципів і форм дослідження, оскільки він поширюється одночасно на сукупність фундаментальних наукових дисциплін і пов'язаний з вирішенням методологічних завдань.

Неправомірно вважати інтегративно-діяльнісний підхід належним до рівня методики і техніки дослідження, оскільки він не є спеціалізованою сукупністю процедур, що забезпечують отримання одноманітного та достовірного емпіричного матеріалу та його первинну обробку.

Виходячи з цього, відносимо інтегративно-діяльнісний підхід до третього рівня − конкретно-наукової методології, оскільки, по-перше, він опирається на сукупність підходів і не може кваліфікуватися в межах одного з них при відкиданні інших, по-друге, передбачає сукупність методів і принципів дослідження, застосовується педагогічною діяльністю та підготовкою суб'єктів діяльності до її здійснення.

Висновки. Отже, інтегративно-діяльнісний підхід розглядає явища та процеси як складні системи, цілісність яких досягається на основі інтеграції складових їх елементів, що перебувають у взаємозв'язку та взаємодії. Характеристика діяльності та підготовки до неї в контексті цього підходу передбачає розгляд першої як основний засіб досягнення мети другої. У цьому сенсі підготовка до діяльності сприймається як система з певною структурою та наявністю взаємозв'язків між компонентами. При створенні певної сукупності умов реалізація цієї системи забезпечує отримання наміченого результату, підвищує ефективність функціонування всієї системи.

Література:

1. Біляковська О. О. Системний підхід до забезпечення якості професійної підготовки майбутніх учителів. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи,* 2019. Вип. 70. С. 27−30.

2. Бовсунівська Г., Трохименко Т. Діяльнісний підхід як основа організації освітнього процесу в початковій школі. *Житомирщина педагогічна*, 2022. № 2 (26). С. 1−7.

3. Буряк О. В., Коробова І. В. Проблема реалізації діяльнісного підходу у процесі навчання фізики. *Актуальні питання методики навчання природничо-математичних дисциплін:* п*ошук молодих: з*бірник матеріалів Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції. Херсон : ПП Вишемирський В. С., 2011. Вип. 10. С. 12−14.

4. Вдович С. М., Зельман Л. Н. Методологічні підходи та принципи дослідження історії розвитку професійно-технічної освіти. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*, 2022. Вип. 51. С. 79−82.

5. Власенко О. М. Практичне застосування системного підходу в моделюванні науково- дослідної роботи студентів. *Професійна педагогічна освіта: системні дослідження : монографія* / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. С. 268−278.

6. Дубасенюк О. А., Семенюк Т. В., Антонова О. Є. Професійна підготовка майбутнього вчителя до педагогічної діяльності: монографія. Житомир: Житомир. держ. пед. ун-т, 2003. 193 с.

7. Каламбет С. В., Іванов С. І., Півняк Ю. В. Методологія наукових досліджень. Дніпропетровськ : Вид-во Маковецький, 2015. 191 с.

8. Мельник Н. Теоретичні підходи до сутності поняття «методологія» у сучасному правознавстві. *Університетські наукові записки*, 2020, № 3-4 (75-76). С. 117−124.

9. Сущенко Т., Сущенко Р. Цілісний педагогічний процес у закладах вищої освіти: реалізація професійно важливих парадигм. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету,* 2021. Вип. 49. С. 128−134.

10. Філософський енциклопедичний словник / За ред. В.І. Шинкарука, Київ: Абрикос, 2002. 751 с.

11. Царенко О. Модульна технологія навчання у формуванні методичних компетентностей майбутніх учителів. *Наукові записки. Серія: педагогічні науки*, 2022. Вип. 77. С. 267−271.

12. Шевчук Р. М. Методологія наукового пізнання: від явища до сутності. *Філософські та методологічні проблеми права*, 2016. Вип. 1 (11). С. 31–45.

References:

1. Biliakovska O. O. Systemnyi pidkhid do zabezpechennia yakosti profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv. [A systematic approach to ensuring the quality of professional training of future teachers] Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriia 5. Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy, 2019. Vyp. 70. S. 27−30.

2. Bovsunivska H., Trokhymenko T. Diialnisnyi pidkhid yak osnova orhanizatsii osvitnoho protsesu v pochatkovii shkoli. [An activity approach as the basis for organizing the educational process in primary school] Zhytomyrshchyna pedahohichna, 2022. № 2 (26). S. 1−7.

3. Buriak O. V., Korobova I. V. Problema realizatsii diialnisnoho pidkhodu u protsesi navchannia fizyky. [The problem of implementing an activity approach in the process of teaching physics] Aktualni pytannia metodyky navchannia pryrodnycho-matematychnykh dystsyplin: poshuk molodykh: zbirnyk materialiv Vseukrainskoi studentskoi naukovo-praktychnoi konferentsii. Kherson: PP Vyshemyrskyi V. S., 2011. Vyp. 10. S. 12−14.

4. Vdovych S. M., Zelman L. N. Metodolohichni pidkhody ta pryntsypy doslidzhennia istorii rozvytku profesiino-tekhnichnoi osvity. [Methodological approaches and principles of research into the history of the development of vocational education] Suchasni informatsiini tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia v pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy, 2022. Vyp. 51. S. 79−82.

5. Vlasenko O. M. Praktychne zastosuvannia systemnoho pidkhodu v modeliuvanni naukovo-doslidnoi roboty studentiv. [Practical application of a systematic approach in modeling students' research work] Profesiina pedahohichna osvita: systemni doslidzhennia : monohrafiia / za red. O. A. Dubaseniuk. Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2015. S. 268−278.

6. Dubaseniuk O. A., Semeniuk T. V., Antonova O. Ye. Profesiina pidhotovka maibutnoho vchytelia do pedahohichnoi diialnosti [Professional training of a future teacher for pedagogical activity]: monohrafiia. Zhytomyr: Zhytomyr. derzh. ped. un-t, 2003. 193 s.

7. Kalambet S. V., Ivanov S. I., Pivniak Yu. V. Metodolohiia naukovykh doslidzhen [Methodology of scientific research]. Dnipropetrovsk : Vyd-vo Makovetskyi, 2015. 191 s.

8. Melnyk N. Teoretychni pidkhody do sutnosti poniattia «metodolohiia» u suchasnomu pravoznavstvi. [Theoretical approaches to the essence of the concept of "methodology" in modern jurisprudence] Universytetski naukovi zapysky, 2020, № 3-4 (75-76). S. 117−124.

9. Sushchenko T., Sushchenko R. Tsilisnyi pedahohichnyi protses u zakladakh vyshchoi osvity: realizatsiia profesiino vazhlyvykh paradyhm. [A holistic pedagogical process in higher education institutions: implementation of professionally important paradigms] Naukovyi visnyk Izmailskoho derzhavnoho humanitarnoho universytetu, 2021. Vyp. 49. S. 128−134.

10. Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk [Philosophical encyclopedic dictionary] / Za red. V.I. Shynkaruka, Kyiv: Abrykos, 2002. 751 s.

11.Tsarenko O. Modulna tekhnolohiia navchannia u formuvanni metodychnykh kompetentnostei maibutnikh uchyteliv. [Modular learning technology in the formation of methodological competencies of future teachers] Naukovi zapysky. Seriia: pedahohichni nauky, 2022. Vyp. 77. S. 267−271.

12. Shevchuk R. M. Metodolohiia naukovoho piznannia: vid yavyshcha do sutnosti. [Methodology of scientific knowledge: from phenomenon to essence] Filosofski ta metodolohichni problemy prava, 2016. Vyp. 1 (11). S. 31–45.